

Марта Боднар,
*студентка II курсу кафедри
музичної фольклористики
Львівської національної музичної академії
імені М. В. Лисенка
(науковий керівник – Лариса Лукашенко,
кандидатка мистецтвознавства,
доцентка КМФ)*

ПЕРЕВИДАННЯ ПЕРШОГО ТОМУ “ПОКУТТЯ” ОСКАРА КОЛЬБЕРґА ВИДАВНИЦТВОМ “ТВОЯ ПІДПІЛЬНА ГУМАНІТАРКА”

Вступ. Останнє перевидання видатної чотиритомної праці «Покуття» Оскара Кольберґа відбулося в Польщі понад півстоліття тому, в 1960-х¹⁶. Тому я вважаю вкрай важливим висвітлення порівняно нещодавньої видавничої події, а саме – перевидання першого тому “Покуття” Кольберґа українською мовою видавництвом “Твоя підпільна гуманітарка”, насамперед тому, що це є новинкою у публікаціях завжди актуальних етнографічно-фольклористичних праць, разом з тим – ще й перша спроба перекладу музично-фольклористичних збірок на українську мову.

Отож, в пропонованій студії хотілося би висвітлити хронологію розгортання роботи над перевиданням від ідеї до презентацій, а також окреслити виклики і задачі які повстали, та що і як вдалося вирішити.

Коротка інформація про видавців. Катерина Дудка та Остап Українець по закінченню загальної філології в Києво-Могилянській академії скерували свою діяльність у русло етнографії. Ще під час університетських студій філологів найбільше зацікавив напрям фольклористики та діалектології, на котрому й зосередили своє навчання та подальшу роботу, що, насамперед, була сфокусована на дослідженні їхніх рідних країв – Прикарпаття та Буковини.

¹⁶ 1962–1963 – роки перевидання останніх томів “Покуття”. Друк усіх праць завершився в 1994 році, суплєменти опубліковано в 2002-2011 роках.

Передісторія видання. Одного разу в 2020 році в Івано-Франківську ми, а саме: я, Марта Боднар, Катерина Дудка, Остап Українець та Віктор Левицький, дослідник та популяризатор інструментальної музики Покуття, пішли на каву, де вдалося ближче познайомити видавців із дослідником. Серед іншого, він порадив їм детальніше познайомитись із класичними працями Кольберґа.

Згодом, у 2021 році, ми з Віктором Левицьким та Ольгою Сем'яник¹⁷ заснували громадську формацію “Лилик”, одним із основних завдань якої визначили дослідження та популяризацію традиційної культури західноукраїнських етнографічних та етнічних територій. Згодом до цієї справи долучилася й Катря Дудка. І з цього моменту у нас з'явилася гостра потреба та навіть азарт здійснювати спільні ідеї та реалізовувати проекти.

В тому ж 2021 році Катря та Остап зареєстрували та відкрили своє видавництво “Твоя підпільна гуманітарка”, насамперед з метою видання етнографічних джерел, яких немає у широкому доступі. За порадою Віктора, почали роботу саме з Кольберґового “Покуття”, так як видавці мають освітню базу з діалектології, крім цього, Остап сам є покутянином та перекладачем з польської мови. Важливим чинником була наявність у його домашній бібліотеці збірки “Казки Покуття”, виданої в 1990-ті в українському перекладі [1], а також факт, що на цю книгу є відкриті авторські права: приміром том “Поділля” є компіляцією робіт дослідників з різних джерел, виданих в 1990-ті, тому потребує отримання окремого дозволу в Інституті Кольберґа, томи ж “Покуття” уклав сам Кольберґ і за фактором давності він є доступним для використання. Тож Остап почав з перекладу “Покуття” на дозвіллі, і за деякий час уже мав кілька десятків сторінок перекладу.

Згодом, впродовж жовтня-листопада 2021 року, Катря зауважила, що на платформі House of Europe з'явилися ґранти на переклад з європейських мов і вирішила спробувати подати заявку з проектом реалізації ідеї друку Кольберґової праці. В результаті – видавці отримали потрібні кошти. Попереду чекала інтенсивна робота над

¹⁷ Ольга Сем'яник – професійна проектна менеджерка з більш ніж 8-річним досвідом у сфері ІТ, спікерка в Manage IT Rally, Women in Tech Ukraine, співвласниця PM stand-up, Лилик (<https://econ.pnu.edu.ua/2023/10/05/pro-upravlinnia-proiektamy-kliuchovi-kompetentsii-ta-praktychnyj-dosvid/>).

підготовкою до друку, адже, згідно умов ґранту, команда мала лише півтора роки (хоча згодом через початок повномасштабного вторгнення сталося деяке відтермінування з роботою).

Підготовка до друку. В процесі підготовки видання Катря з Остапом знайшли контакт та звязалися із панею Іриною Збир – фольклористкою, та дослідницею збирацького спадку Кольберґа [2]. Пані Ірина люб’язно погодилась написати передмову про історію ориґінального видання Кольберґа, а також зайнялася редакторською роботою.

Діалектологічну сторону праці Катруся з Остапом взяли на себе, так як вони філологи і багато штудіювали саме діалектологію (як вже згадувалося раніше), походять з теренів Покуття та Буковини¹⁸ й дещо обізнані також з традиціями своїх рідних країв. Вони багато працювали над ріжними питаннями в ориґінальному тексті, наприклад: як та які передавати знаки, бо, приміром, Кольберґ для передачі деяких звуків узяв букви, яких у польському алфаветі немає. Кольберґ користувався фонетичним підходом у фіксації текстів, тобто буквально як звучало – так і записував. Отож, радилися та вирішували, як зробити так, аби віддати шану ориґіналу, але й з погляду української мови усе передати коректно.

Нотні тексти. Редагуванням та упорядкуванням музичного матеріалу зайнялася етномузикологиня пані Вікторія Ярмола, яка долучилася до команди пізніше. Серед задач, з якими їй довелося стикнутися, пані Вікторія називає намагання правильного розміщення тексту під нотами, друкарські помилки, хибний тактовий розмір, невідповідність тексту у строфах і під нотами.

Загалом, нотний набір відтворювався з максимальним наближенням до ориґіналу, за винятком деяких помилок та неточностей (ерат), які Кольберґ залишив в кінці тому до деяких номерів – їх було враховано і додано до основного змісту книги. У випадках неточного викладу (недосконалий, на той час, нотний друк) нотний текст частково відредаговано згідно з правилами музичної грамоти та задля зручності відчитання.

Дизайн. Дизайном обкладинки займався Богдан Стрільчак з Івано-Франківська. Через шрифт Богдан намагався провести аналогію до

¹⁸ Кольберґ у своєму картографуванню Покуття зачіпає зокрема терени Буковини, Гуцульщини та Поділля [2].

ностальгійної книжки 90-х років “Казки Покуття”, адже використав ідентичний шрифт. А червоний колір вибрано тому, що в традиційних кольорах Покуття він переважає – на сорочках, опинках тощо. Зірки на примірнику взяті зі взорів покутських сорочок, світлини яких опубліковано в дослідженні Ірини Свйонтек “Покутські вишивки Прикарпаття” [3]. На форзацах також взори із покутських сорочок та з уставок. Обкладинка книги зроблена із тканини, як і оригінальні примірники Кольберґа та останні польські друки його праць.

Презентації перевидання. *Перша* презентація примірника була 18 травня 2023 року в Коломиї у Національному музеї народного мистецтва Гуцульщини та Покуття ім. Й. Кобринського – саме там колись вперше у 1880 році (143 роки тому) відбувалася Етнографічна виставка в Коломиї зорганізована Оскаром Кольберґом. На презентації виступали ансамбль народних інструментів “Трембіта” з покутськими награваннями і фольклорний колектив з с. Тишківці з покутськими піснями. Важливим виявилось знайомство із Володимиром Бурдинюком – краєзнавцем з Коломиї, котрий досліджував Кольберґові ілюстрації. Як виявилось, Тадеуш Рибковський – художник¹⁹ з котрим працював Кольберґ і котрий малював зображення з фото до примірників, міг співставляти зображене з різних фотокарток, в тому числі й з різних сіл [4, с. 46].

Наступними були презентації 3 та 4 червня 2023 року у Львові та Івано-Франківську – тут уже організацією займався “Лилик”.

Презентація у Львові проходила в Музеї народної архітектури і побуту ім. Климентія Шептицького в покутській хаті кінця 19 ст. з с. Вербовець Косівського р-ну Івано-Франківської обл. Там виступала капеля «Крайка» з Перемишля – в репертуарі капелі є реконструкція записів Кольберґа з книги “Перемиське”, а спеціально до події ними було підготовлено також декілька пісень, опублікованих в томах “Покуття”.

Презентація в Івано-Франківську відбулася в мистецькому домі “Тобівка”. До цієї події колекціонерка та засновниця дому Люба Дрогомирецька підготувала виставку покутської носі (одягу) з різних сіл. На презентації виступив унікальний фольклорний колектив

¹⁹ Оскар Кольберґ також малював ілюстрації до своїх видань. Зазвичай такі підписані знизу “малюнок О. Кольберґа”.

“Берегиня” з с. Чортовець, в їх виконанні звучали пісні, котрі були зафіксовані Кольбергом понад 120 років тому в тому ж селі. Цей виступ був зарекований, тож невдовзі на платформах “Лилика” можна буде послухати цих пісень.

Перспективи. На цьому почата робота не зупиняється. У планах “Твої підпільної гуманітарки” – презентації книги в інших містах та переклад наступних частин “Покуття” Оскара Кольберга, які, як сподіваємось, будуть більш фахово та ретельно підготовані, з урахуванням досвіду та помилок, пов’язаних із роботою над першим томом.

Список використаної літератури та джерел

1. *Оскар Кольберг*. Казки Покуття. Ужгород: Видавництво “Карпати”, 1991
2. *Ірина Збир*. Оскар Кольберг і його збірник “Покуття”: Монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014
3. *Ірина Свйонтек*. Покутські вишивки Прикарпаття. Мистецтво геометричного орнаменту і колориту. Видавництво “Апріорі”, 2013
4. *Володимир Бурдинюк*. Покуття в об’єктиві Юліуша Дуткевича // Гуцульщина і Покуття, 1. Коломия, 2023. С. 45–46.